וְעל ידי כך יַעֲבִירֵנוּ את הלולב אַרְבַּע אֲמּוֹת בְּרְשׁוּת הָרַבִּים, ויעבור על איסור דאורייתא של העברת ארבע אמות ברשות הרבים.
וְהֵיכִי דָּמְיָא דְּשׁוֹפָר – חשש זה הוא גם הטעם שתקיעת שופר אינה דוחה את השבת בכל מקום חוץ מבית המקדש (ר"ה כט:), שמא יטול את השופר ללכת ללמוד אצל בקי את דיניו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים. וְכן הֵיכָן מַעֲמָא דִּמְגִילָּה שאין קריאתה דוחה את השבת כפי ששנינו (מגילה ב.), שואלת הגמרא: אִי הָכִי, שגזרו חכמים על נטילת לולב בשבת מחשש איסור העברה, בְּיוֹם טוב רִאשׁוֹן שחל בשבת נַמִי היה להם לאסור מאותו טעם, ומדוע נאמר במשנה שכשחל יו"ט הראשון בשבת נטילת לולב דוחה את השבת. מתרצת הגמרא: יום טוב רִאשׁוֹן אין מקום לגזירה זו שכן הָא תַּקְּנוּ לֵיהּ רַבָּנָן ליטול את הלולב בְּבֵיתוֹ כמבואר במשנה, ומתוך שלא התרת לו ליטול לולב אלא בביתו, זכור הוא ולא יבוא להוציאו לרשות הרבים.

מקשה הגמרא: הָתִינַח נטילת לולב ביום הראשון דוחה את השבת אַחַר אותה תַּקָּנָה שתיקנו חכמים שכל אחד יהא נוטל בביתו ואין חשש שיעביר ברשות הרבים, קוֹדֶם תַּקָּנָה מַאי אִיפָּא לְמֵימַר – מה הטעם שלפני תקנה זו נטלו לולב בשבת ולא חששו להעברה ברשות הרבים. אֶלָּא הטעם שנטילת לולב ביום טוב הראשון דוחה שבת, משום שביום הָרִאשׁוֹן דְּאִיתֵיהּ מִן הַתּוֹרָה בַּגְּבוּלִין – שאף בגבולין מחוץ לבית המקדש יש מצוה מן התורה ליטול לולב [כפי שיבואר להלן], חשובה הנטילה ביום זה ולֹא גָּזְרוּ בֵּהּ רַבָּנָן – לא רצו חכמים למנוע מצוה זו מחשש גזירת העברה, שאין זה ברור שיבוא לידי כך, אבל הָנָךְ – שאר ימי החג דְּלֵיתַנְהוּ מִן הַתּוֹרָה בַּגְּבוּלִין – שאין בהם מצוה מן התורה ליטול לולב בגבולין אלא מדרבנן בעלמא, אין נטילתם חשובה כל כך, וְגָזְרוּ בֵּהּ רַבָּנָן שלא ליטול בו לולב אף בבית המקדש, מחמת חומרת איסור שבת שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי שחכמים לא גזרו על נטילת לולב ביום טוב ראשון, כיון שישנו בגבולין, הָאִידָּנָא נַמִי – אף בזמן הזה ניטול לולב ביום טוב ראשון שחל להיות בשבת, והרי אין נוהגים כן. מתרצת הגמרא: אָנָן [בני בבל] לָא יָדְעִינַן בְּקִיבּוּעָא דְּיַרְחָא – אין אנו בקיאים בקביעות החדשים משום שאיננו מקדשים את החודש על פי הראייה [ולכך נוהגים לעשות יו"ט שני], ויש לחשוש שמא היה לנו לעבר את אלול ויו"ט ראשון של סוכות הוא רק למחרת, ולכן אי אפשר שיו"ט הראשון ידחה את השבת. מקשה הגמרא: אֵינְהוּ – בני ארץ ישראל דְּיָדְעֵי בְּקִיבּוּעָא דְּיַרְחָא – שעדיין מקדשים את החודש על פי ראיית הלבנה, לִידְחוּ את השבת ביום טוב ראשון. מתרצת הגמרא: אֵין הָכִי נַמִי – אכן בארץ ישראל דוחה נטילת לולב ביו"ט ראשון את השבת, והראיה לזה היא מהסתירה שיש לכאורה בין שני משניות, (דתני) [דְּתָנַן] חָדָא במשנתינו (מב:), בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת כָּל הָעָם מוֹלִיכִין אֶת לוּלְבֵיהֶן לְהַר הַבַּיִת, (ותניא) [וְתָנְיָא] אִידָךְ בפרק הקודם (מא:), יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכים את לולביהם לְבֵית הַכְּנֶסֶת, ומדוע כאן נקטו הר הבית ושם נקטו בית הכנסת. אלא שְׁמַע מִינָּהּ כָּאן – שנקט מוליכים לולביהם להר הבית הוא בְּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, וּכָאן – שמוליכים לבית הכנסת הוא בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, שְׁמַע מִינָּהּ. נמצא, שבארץ ישראל דוחה נטילת לולב ביום טוב ראשון את השבת, אף בזמן שאין בית המקדש קיים. ורק בגולה שאינם בקיאים בקביעות החדשים, אין נטילת לולב דוחה שבת לעולם.

מבררת הגמרא: דְּאִיתֵיהּ מִן הַתּוֹרָה בַּגְּבוּלִין מְנָא לָן – מהיכן אנו לומדים שיש בגבולין חיוב מדאורייתא של נטילת לולב, שמא אין מצוותה מן התורה אלא במקדש, דְּתַנְיָא על הפסוק (ויקרא כג מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל, וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים, דרשו וּלְקַחְתֶּם לשון רבים, ללמד שֶׁתְּהֵא לְקִיחָה בְּיוֹם כָּל אֶחָד וְאֶחָד – שכל אדם צריך ליטול לולב בעצמו ואינו יוצא בנטילת חבירו. לָכֶם מְשֶׁלָּכֶם, שארבעת המינים צריכים להיות ממונו של הנוטל, לְהוֹצִיא אֶת הַשָּׁאוּל וְאֶת הַגָּזוּל שאין יוצא בהם ידי חובתו משום שאינם שלו. יוֹם בְּיוֹם, וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת, כלומר שנטילת לולב דוחה שבת. רֵאשׁוֹן, אֲפִילּוּ בְּגְבוּלִין, שלא פירש הפסוק שיקחו דווקא במקדש, ומשמע שביום הראשון של חג אין חילוק בין בית המקדש לגבולין. הָרִאשׁוֹן מְלַמֵּד שֶׁאֵינוֹ דּוֹחֶה אֶלָּא יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד, הה"א של הראשון מיותרת ובאה ללמד שהדרשה שנטילת לולב דוחה את השבת היא רק על יום טוב הראשון ולא על שאר הימים ואפילו במקדש.

אָמַר מַר, למדנו בברייתא יוֹם בְּיוֹם וַאֲפִילּוּ בַּשַּׁבָּת, להורות שנטילת לולב דוחה שבת ביום טוב הראשון. מקשה הגמרא: מִכְּדֵי טְלִטּוּל בְּעָלְמָא הוּא - הרי אין במעשה נטילת הלולב שום איסור שבת אלא רק טלטול מוקצה שאסרוהו חכמים, ואם כן מדוע הוצרכה התורה להתיר נטילת לולב בשבת, וכי אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵישְׁרֵי טַלְטוּל – להתיר איסור טלטול מוקצה, הרי אין זה איסור מן התורה כלל. אָמַר רָבָא לֹא נִצְרְכָא דרשה זו המתירה נטילת לולב בשבת להתיר את עצם קיום המצוה, אֶלָּא לְהַתִּיר מַכְשִׁירֵי לוּלָב – הכשרת והכנת הלולב כגון קציצתו מהדקל שאף הם מותרים בשבת, וְדרשה זו היא אַלִּיבָּא דְּהַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא לוּלָב וְכָל מַכְשִׁירָיו דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אבל לחכמים החולקים עליו, רק עצם קיום מצות נטילת לולב דוחה את השבת ולא הכשרת והכנת הלולב.

מבארת הגמרא: מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר המתיר לעשות מלאכות האסורות בשבת לצורך הכנת הלולב למצוה, דְּאָמַר קְרָא יוֹם בְּיוֹם וַאֲפִילּוּ בַּשַּׁבָּת ולקיום נטילת לולב אין צריך פסוק שהרי אין בו איסור תורה כנזכר, ועל כרחך שבא הכתוב להתיר מלאכה להכשרת הלולב. שואלת הגמרא: וְרַבָּנָן שאוסרים הכנת מכשירי לולב בשבת, הָאי יוֹם בְּיוֹם מַאי עָבְדֵי לֵיהּ – מה הם דורשים מתיבה זו. עונה הגמרא: מִיבָּעֵי לֵיהּ לדרוש יוֹם בְּיוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה, שזמן מצות נטילת לולב הוא רק ביום ולא בלילה. שואלת הגמרא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שדורש מ'ביום' דרשה אחרת, בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה מָנָא לֵיהּ, מהיכן ילמד דרשה זו. עונה הגמרא: נַפְקָא לֵיהּ מִמַּיְמָא דִּכְתִיב וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים, ודורש יָמִים וְלֹא לֵילוֹת. שואלת הגמרא: וְרַבָּנָן, מדוע הם צריכים לדרוש שאין נטילת לולב בלילה מתיבת 'ביום', הרי יש ללמוד כן ממה שנאמר 'שבעת ימים'. עונה הגמרא: אִי מֵהָתָם – ממה שנאמר שבעת ימים לא הייתי ממעט לילות, ואדרבה הָווּ אָמְרִינָא לֵילֵי גזירה שוה 'יָמִים' 'יָמִים' מִסּוּכָּה, שבלולב נאמר 'וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים' וכן בסוכה נאמר 'בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים', מָה לְהַלָּן במצות ישיבה בסוכה יָמִים וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת במשמע, שהלילות בכלל הימים לחיוב ישיבה בסוכה [כמו שיבואר בהמשך], אַף כָּאן נַמִי בחיוב נטילת לולב נאמר יָמִים וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת. ולכך צריך ללמוד מ'ביום הראשון' שאין מצות לולב נוהגת בלילה.

שואלת הגמרא: וְסוּכָּה גּוּפָהּ – ומצות ישיבת סוכה עצמה, מְנָלָן שנוהגת ביום ובלילה. עונה הגמרא: דְּתָנוּ רַבָּנָן, נאמר בפסוק 'בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים', מפרשת הברייתא 'יָמִים' וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת – משמעות 'ימים' שנאמר כאן היא לימים שלמים מעת לעת, הכוללים אף את הלילות. שואלת הברייתא: אֲתָה אוֹמֵר 'יָמִים' וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת, אוֹ אֵינוֹ – שמא לא נפרש כך אֶלָּא 'יָמִים' וְלֹא לֵילוֹת, ונפרש שכוונת התורה ב'ימים' למעט את הלילות ממצות סוכה, וְדִין הוּא – ויש סברא לומר כן שחיוב סוכה הוא רק בימים, שהרי נֶאֱמַר כָּאן – בסוכה 'יָמִים' וְנֶאֱמַר בְּלוּלָב 'יָמִים', מָה לְהַלָּן – בלולב הכוונה יָמִים וְלֹא לֵילוֹת, שהרי חוץ ממה שנאמר בו 'ימים' נאמר בו 'ולקחתם לכם ביום' שממעט את הלילה מזמן המצוה [כמו שדרשו חכמים לעיל], אַף כָּאן יָמִים וְלֹא לֵילוֹת. אוֹ שמא כַּלָּךְ [לך] לְדַרְדֵּךְ זוֹ, ותדרוש להיפך, נֶאֱמַר כָּאן – בסוכה 'יָמִים' וְנֶאֱמַר בְּמעשה המִלּוּאִים 'יָמִים' – 'וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים' (ויקרא ח לה), מָה לְהַלָּן במילואים 'יָמִים' וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת במשמע, שאהרן ובניו נצטוו לשבת בפתח אוהל מועד בשבעת ימי המילואים ולא לצאת ממנו אף בלילות, שהרי נאמר 'תֵּשְׁבוּ יוֹמָם

המשך בעמוד קמז

וְלַיְלָה׳, **אַף כָּאן** בסוכה נפרש ״ימים״ **וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת**. ואם כן יש ספק כיצד לפרש את ה״ימים״ שנאמרו במצות סוכה, אם ללמוד מלולב שנוהג רק ביום או ממילואים שנהגו אף בלילה. ממשיכה הברייתא: לכאורה יש להכריע את הספק על ידי שנֶּאֱמַר לְמֵי דּוֹמֶה מצות סוכה, אם ללולב או למילואים, ויש לומר שסוכה דומה למילואים משום ששניהם משך זמן מצוותם הוא כל היום, ולכך **דָּנִין דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ כָּל הַיּוֹם** – סוכה שבכל זמן שאוכל או ישן צריך להכנס לתוכה, ואף כמה פעמים ביום, **מִדָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ כָּל הַיּוֹם** – ממילואים שאף בהם יש מצוה שלא לצאת מאוהל מועד כל היום, **וְאֵל יוֹכִיחַ דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ שָׁעָה אַחַת** – לולב שיוצא ידי חובתו בנטילתו פעם אחת ביום. דוחה הברייתא: **אוֹ כַּלְּךָ לְדָרְךָ זוֹ** יש גם סברא הפוכה לומר שדָּנִין דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ לְדוֹרוֹת – סוכה, **מִדָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ לְדוֹרוֹת** – לולב, **וְאֵל יוֹכִיחוּ מִלּוּאִים שֶׁלֹּא נהגו אלא** בהקמת המשכן **וְאֵין נוֹהֲגִין לְדוֹרוֹת**. ואם כן עדיין עומדים אנו בספק אם ללמוד סוכה מלולב שנוהג רק ביום או ממילואים שנהגו אף בלילה. פושטת הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר**

'תֵּשְׁבוּ' תֵּשְׁבוּ לְגָזְרָה שָׁוָה, נֶאֱמַר כָּאן במצות סוכה 'בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים', וְנֶאֱמַר בַּמִּלּוּאִים 'וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה', מַה לְּהַלָּן יָמִים וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת אַף כָּאן בסוכה יָמִים וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת:

שנינו במשנה: עֲרָבָה שִׁבְעָה כֵּיצַד: כשיום השביעי של החג חל להיות בשבת, נוטלים את הערבה שבעה ימים, ואם חלה השבת באחד משאר ימי החג, נוטלים את הערבה רק ששה ימים, שרק היום השביעי דוחה שבת ולא שאר הימים. שואלת הגמרא: עֲרָבָה בַּשַּׁבָּת מַאי מַעֲמָא דְּחָיְא שַׁבָּת, ואין גוזרים בה שמא יטלנה בידו וילך לשאול לבקי את הלכותיה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים, כמו שגזרו בלולב בדברי רבה (לעיל מב:). אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הטעם שערבה דוחה שבת הוא כְּדֵי לְפַרְסָמָהּ שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה, שהרי אין היא מפורשת במקרא, וכדי לפרסמה שהיא מהתורה, קבעו חכמים שתידחה את השבת כשחל שביעי של ערבה בשבת, ולא גזרו בה שמא יעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים. מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מטעם זה לוּלָב נַמִּי לִידְחֵי שבת בבית המקדש כל ימי החג, ולא רק ביום טוב הראשון כְּדֵי לְפַרְסָמוֹ שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, שכן לא מפורש בתורה שנוהג במקדש כל שבעה, אלא נאמר 'וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים', ויש מקום לטעות שאין הפסוק מדבר בשמחת לולב. מתרצת הגמרא: לוּלָב אינו דוחה שבת בשאר הימים, גְּזֵרָה מַשּׁוּם דְּרַבָּה (לעיל מב:) שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים. מקשה הגמרא: אִי הָכִי שגזירתו של רבה עומדת אף במקום שצריך לפרסם על מצוה שהיא מן התורה, אם כן עֲרָבָה נַמִּי נְגְזוֹר שלא ליטלה בשבת מחמת גזירת רבה. מתרצת הגמרא: בַּעֲרָבָה אין חשש שיבוא לידי חילול שבת, שכן אין המצוה מסורה לכל, אלא שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין מַיְיתֵי לָהּ מערב שבת, ואף למחרת אינה מסורה לכל אדם אלא הכהנים לבדם מקיפים בה את המזבח, והכהנים זריזים הם ובקיאים בהלכות ולא יבואו לידי חילול שבת, אבל לוּלָב לַכֹּל מָסוּר, שכל אדם מישראל חייב ליטלו ובתוכם יש אנשים שאינם בקיאים בהלכות, ויש לחשוש שילכו עם הלולב אצל בקי ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. מקשה הגמרא: אִי הָכִי שמצות ערבה מסורה לכהנים זריזים ואין מקום לחשוש שיבואו לידי חילול שבת, אם כן כָּל יוֹמָא נַמִּי לִידְחֵי ערבה את השבת, ומדוע קבעו שתידחה שבת רק ביום השביעי של החג. מתרצת הגמרא: אם ערבה תידחה שבת כל הימים אָתֵי לְפַקְפּוּקֵי – לזלזל בלולב, ולומר שאין הוא מצוה חשובה ומעלתו פחותה משל ערבה, שהרי לולב אינו דוחה שבת אלא ביום הראשון וערבה דוחה שבת כל שבעה.

שואלת הגמרא: מדוע אמרו חכמים שערבה דוחה שבת דווקא ביום השביעי, וְלִידְחֵי בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן כמו לולב. עונה הגמרא: אם ערבה תידחה שבת ביום טוב הראשון, לֵא מוֹכְחָא מִלְּתָא לא יהיה זה מוכח שהערבה היא זו שבגללה נדחית השבת, אלא אָמְרֵי לוּלָב הוּא דְּקָא דָחֵי, שעיקר הטעם שהשבת נדחית היא מפני לולב, ואין בכח מצות ערבה לבדה לדחות את השבת, אלא כיון שנדחית מפני לולב נדחית אף מפני ערבה, ואם כן לא יתפרסם בכך שמצות ערבה היא מן התורה. שואלת הגמרא: וְלִידְחֵי בְּחַד מֵהֶנָּךְ – תידחה הערבה את השבת באחד משאר הימים, ומדוע קבעו חכמים דווקא את היום השביעי. מתרצת הגמרא: כֵּינָן דְּקָא מְפַקֵּת לָהּ מֵרִאשׁוֹן אוֹקְמָהּ אַשְּׁבִיעִי – כיון שביום הראשון לא יכלו חכמים לקובעו בנזכר, קבעו חכמים את היום השביעי שדוחה את השבת, שהוא יום מסוים.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי הָאידָּנָא נַמִּי לִידְחֵי – אף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, ומצות ערבה אינה מן התורה אלא מתקנת נביאים (לקמן מד:), תידחה ערבה את השבת ביום השביעי, ויטלוה שלוחי בית דין ויחבטוה כדי לפרסמה שהיא מן התורה בבית המקדש, ובהם לא שייך לגזור שיבואו לחילול שבת, כדלעיל. מתרצת הגמרא: אָנָן – בני בבל לֵא יָדְעִינַן בְּקִיבּוּעָא דְּרַבָּה – איננו יודעים את קביעות החודש ושמא היינו צריכים לעבר את אלול, ויום שביעי של ערבה הוא רק למחרת, ועל כן אין דוחים את השבת.

מקשה הגמרא: אֵינְהוּ – בני ארץ ישראל דְּיָדְעֵי בְּקִיבּוּעָא דְּרַבָּה, ומקדשים את החודש על פי הראייה, לִידְחֵי את השבת ביום שביעי. כִּי אָתָא רַב חִדָּא אָמַר, לֵא אִיקְּלַע – לעולם אין יום שביעי של חג חל בשבת, ואם רואים שעתיד לחול בשבת, מוסיפים יום לאלול ומעברים אותו או חודש אחר. אולם כִּי אָתָא רָבִין וְכָל נָחוֹתֵי אָמְרֵי, אִיקְּלַע וְלֵא דָּחֵי – באמת לעיתים היה היום השביעי חל בשבת, ואף על פי כן אין ערבה דוחה בו את השבת. וְאֶלָּא קַשְׁיָא לפי דברי רבין, מדוע באמת אין ערבה דוחה שבת ביום השביעי. אָמַר רַב יוֹסֵף, מַאן לֵימָא לָן דַּעֲרָבָה בבית המקדש מצותה היתה אף בְּנְטִילָה כמו מצות לולב, שנאמר שכדי לעשות זכר למקדש ניטלנה בשבת אף שיש בה חשש איסור, דִּלְמָא מצותה בבית המקדש לא היתה בנטילה כלל אלא בְּזִקִּיפָה – בזקיפת הערבה בצידי המזבח, ובזמן הזה שאין לנו מזבח לזקוף את הערבה, אין אנו עושים זכר למקדש כלל, ולא תידחה נטילת הערבה את השבת.

אִיתְיְבֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף שאמר שמצות ערבה היא רק בזקיפה בצידי המזבח, הרי שנינו במשנה (לעיל מב:) לוּלָב וַעֲרָבָה שִׁשָּׁה וְשִׁבְעָה – פעמים שנוהגים ששה ימים ופעמים שבעה ימים, ומכך שכלל את הלולב והערבה יחד משמע שהם שוים, מַאי לָאו מצות ערבה היא בַּמצות לוּלָב, מַה לוּלָב בְּנִטִּילָה אַף עֲרָבָה בְּנִטִּילָה, וקשה על רב יוסף שאמר שמצות ערבה בזקיפה. דוחה הגמרא: מַיְדֵי אִירְיָא – וכי ראיה היא זו, הָא כְּדְאִיתַיְיהּ וְהָא כְּדְאִיתַיְיהּ, הלולב בנטילה והערבה בזקיפה ולא השוותה אותם המשנה אלא למספר הימים. אִיתְיְבֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף, מדברי המשנה להלן (מה.) העוסקת במצות ערבה שהיו מביאים ענפי ערבה וזוקפים אותם בצידי המזבח, ושנינו שם בְּכָל יוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת וְאוֹתוֹ הַיּוֹם – יום שביעי של חג שֶׁבַע פְּעָמִים, מַאי לָאו בַּעֲרָבָה היו מקיפים את המזבח לאחר שזקפוה בצידיו, ואם כן מצות ערבה היא גם בנטילה. ענה לו רב יוסף: לֹא, הקפת המזבח היתה בַּלּוּלָב לאחר שזקפו את הערבה סביב המזבח. אמר אביי לרב יוסף: וְהָא אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אַבּוּהּ לפרש דברי המשנה הללו, שההקפה היתה בַּעֲרָבָה, אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי, הוּא אָמַר לָךְ בַּעֲרָבָה וַאֲנָא אֵמִינָא בַּלּוּלָב, כלומר אני חולק עליו וסבור שההקפה היתה בלולב.

אִתְּמַר, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר בַּלּוּלָב היו מקיפים את המזבח, וְרַב שְׁמוּאֵל [בַּר נָתָן] אָמַר בשם רַבִּי חֲנִינָא שֶׁבַּעֲרָבָה היו מקיפים, וְכֵן אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אַבּוּהּ בַּעֲרָבָה. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב יְצָחָק בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה, בַּר אוֹרְיָא – בן תורה, תָּא וַאֲמָא לָךְ מִלְּתָא מֵעַלְיָתָא דַּהֲוָה אָמַר אַבּוּךְ – בא ואומר לך דבר תורה מעולה שהיה אביך רבה בר בר חנה אומר, הָא דְּתָנֵן כָּל הַיּוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים, הָכִי אָמַר אַבּוּךְ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, בַּלּוּלָב היו מקיפים את המזבח. אִיתְיְבֵיהּ ממה ששנינו בברייתא, לוּלָב דְּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת בְּתַחְלָתוֹ – ביום ראשון של החג וַעֲרָבָה דוחה את השבת בְּסוֹפוֹ – ביום שביעי של חג. פַּעַם אַחַת כָּל שִׁבְעֵי שֶׁל עֲרָבָה לְהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, וְהֵבִיאוּ מֵרְבִיעוֹת – נטיעות שֶׁל עֲרָבָה מֵעֵרֶב שַׁבָּת וְהִנִּיחוּם בָּעֲזָרָה לצורך זקיפתן למחרת בצידי המזבח, וְהִכִּירוּ בָהֶן בֵּיתוֹסִין – הצדוקים הרגישו בהנחת הערבות, וּנְטָלוּם וּכְבָשׁוּם – וטמנום תַּחַת אֲבָנִים, משום שהצדוקים חולקים על קבלת חכמים ואינם מודים במצות ערבה, שאינה מפורשת בתורה, ולכך הניחו את הערבות תחת אבנים שהם מוקצים ואסורים בטלטול, ובכך רצו למנוע מישראל קיום מצוה זו. לְמָחָר הִכִּירוּ בָּהֶן עַמֵּי הָאָרֶץ שידם היתה עם החכמים הפרושים, וּשָׁמְטוּם מִתַּחַת הָאֲבָנִים שלא היו עמי הארץ בקיאים באיסור טלטול, וְהֵבִיאוּם הַכֹּהֲנִים וְזִקְפוּם בְּצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ. והטעם שהבייתוסים הטמינו את הערבות הוא, לְפִי שֶׁאֵין בֵּיתוֹסִין מוֹדִים שֶׁחִיבּוּט עֲרָבָה דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. אֶלָּא בְּנִטִּילָה הִיא – מכך שנקטו לשון 'חיבוט ערבה' מוכח שהיו נוטלים את הערבה בידיהם ומנענעים אותה ומקיפים בה את המזבח ואחר כך זוקפים אותה, ואם כן יש כאן תְּיוּבְתָּא למאן דאמר שאין מצות ערבה אלא בזקיפה.

המשך בעמוד קמד

חוזרת הגמרא להקשות: **וְאֶלָּא** כיון שהוכחנו שמצות ערבה בנטילה, **נָדְחוּ** את השבת ביום השביעי אף בזמן הזה, כדי לפרסם שהיא מן התורה במקדש. מתרצת הגמרא: **בֵּינְן דַּאֲנַן** – בני בבל שבגולה, **לָא דָּחֵינַן** את השבת משום שאין אנו בקיאים בקביעא דירחא כנזכר, ושמא אין יום זה יום שביעי של חג, **אֵינָהוּ** – בני ארץ ישראל **נַמֵּי לָא דָּחוּ** את השבת לנטילת הערבה כשחל היום השביעי בשבת, אף שהם בקיאים בקביעת החדשים, כדי שלא לעשות את ישראל אגודות אגודות שנראה כאילו יש שתי תורות. מקשה הגמרא: **וְהָא** מצות לולב ביום **טוֹב הָרִאשׁוֹן דִּלְדִידָן** – בני בבל **לָא דָּחֵי** את השבת **וּלְדִידְהוּ** – בני ארץ ישראל **דָּחֵי**, כמו שנתבאר לעיל (ע"א) שלולב אינו דוחה את השבת בבבל משום שאינם בקיאים בקביעת החדשים, ואילו בארץ ישראל דוחה משום שהם בקיאים.